

Gyémánt ég a mélyben Kovásznán...

A világhíres Larousse-féle egyetemes szótárban a *gyémánt* címszó alatt a következőket olvashatjuk: „Szénből tisztán kristályosodott drágakő. A legfényesebb, a legkeményebb, a legátétszöbb ásványi anyag. Változatosságával és ragyogásával tűnik ki mint luxustárgy és ékkő.“ Ám egyetlen gyémánttulajdonosnak sem fordulna meg a fejében a gondolat, hogy ezt az ékkövet elégesse. Ha ez mégis megtörténne, akkor a legbanálisabb és legelterjedtebb természetes gáz, széndioxid keletkezne, gáz, amely állandóan jelen van környezetünkben, az atmoszférában bármely nemes vagy kevésbé nemes széntermék égésének vagy állat és növény biológiai égésének kétségtelen eredményeként.

A nemes szén, a gyémánt tehát égésekor ugyanúgy viselkedne, mint bármely más széntermék. De lehet, hogy csak látszólag, mert a tiszta szén egyesülése az oxigénnel nemesebb széndioxidot hozhat létre, tisztábbat, különleges minőségűt, amely megkülönböztetett figyelmet érdemel, akárcsak a gyémánt a közönséges szénnel szemben. Ez a szokatlan, nemessé váló, hatékony tulajdonságú természetes széndioxid megérdemelné mélyebb fölkutatását és messzebb menő értékesítését.

Több száz éve immár, hogy Erdély lakosai megfigyelték a székely medencékben áramló gáz csodálatos hatását. A föld mélyéből széndioxid tör fel, s ennek olyan sajátos gyógyhatása van, amilyennel a felszíni vagy iparilag gyártott közönséges széndioxid nem rendelkezik.

A *széndioxid-mofetták* eléggé ismertek és elterjedtek, de a kovásznai mofettákat a szokványosaktól eltérő, rendkívüli, ritka jelenségként tartják számon, s olyannyira megkülönböztetik, mint a gyémántot a közönséges széntől. Akár el is képzelhetjük, hogy a Háromszéki-medence szakadékos mélységében évszázadok óta egy hatalmas gyémánt ég, rendkívül tiszta gázt szabadítva fel, amely gyémántról értékesebb emberi javat szolgál — az egészséget.

Egy hosszú időszakú geológiai fejlődés egész sor tényezőt egyesítve, összetett módon alakította ki Kovásznán a negatív ionokat gazdagon tartalmazó, gyógyítóan radioaktív hatású mofettákat.

Melyek azok a tényezők, amelyek a kovásznai mofettákat a másutt levőktől, de főleg az iparilag előállított széndioxidtól vagy a gyakran ezzel dúsított szén-savas vizektől, vagyis a vízben oldott széndioxidtól megkülönböztetik?

Európa más mofettáitól eltérően, a háromszéki-medenceiek, főleg a Kovásznán levők, rendkívüli tisztaságukkal tűnnek ki (98%), nem tartalmaznak más mofettákban szokásos kénes vegyületeket. A széndioxid ismert hatását a szervezetre, a vérkeringésre azonban más tényezők is növelik, olyanok, amelyek az iparilag előállított széndioxidból teljességgel hiányoznak.

E tényezők egyike az emberi élethez fiziológiailag szükséges, a szervezet enzim-

tevékenységét hatékonyan fokozó természetes *radioaktivitás*. Mindehhez hozzátehetjük még az eléhez föltétlen szükséges negatív ionok növekvő mértékű jelenlétét az atmoszférában, sokoldalú, összetett hatással a vérkeringésre, a légzőszervekre és más életfunkciókra.

A tiszta radioaktív nemes széndioxiddal történő természetes kezelést kiegészítik a gazdag ásványvízforrások, amelyek gyógyfürdőt és gyógyvízkúrát is biztosítanak. Kovászna éghajlata is jelentős tényező az egészség helyreállításában. Az Egészségügyi Minisztérium ajánlásában ez így szerepel: „A fürdőhely erdős hegyektől övezett szélmentes völgyben fekszik. Magasság: 564 m. Szubalpin éghajlat, hűvös nyárral és nem nagyon zordon téllel“ — egyszóval — „kíméletes klíma“...

Éghajlat és táj egyesül itt, hogy teljessé tegye a mélyből feltörő széndioxid gyógyító hatását. Ezt az itteni lakosok évszázadok óta ismerik. Az ásványvízforrások és a mofetták a kezdetleges berendezések ellenére is évek óta több ezer embert vonzanak. Itt, ahol — közelebb szólna — égő gyémánt rejlik a mélyben, ékszerre kellene változtatni ezt a fürdőhelyet.

Korunkban az összetett társadalmi fejlődés, az orvostudományi haladás eredményeként a ragályos betegségek már megszűntek az elhalálozás fő okai lenni; kezdenek azonban helyükbe lépni és tért hódítani a szív- és érrendszeri megbetegedések, az érlemeszesedés, a trombózis, a gangréna. A kovásznai mofetták jelentősége éppen abban rejlik, hogy Európában egyedülálló gyógyhatással szünteti meg a szervezet károsodását.

A gazdag tevékenységű szakorvosi testülettel rendelkező és tekintélyes tapasztalatokra alapozott kovásznai szanatórium vitathatatlan eredményekkel bizonyíthatja az elmondottakat. Szigorú és aprólékos — gyakran szkeptikus — kutatók során tanulmányozták a vulkáni működés kis hőfokú utófázisa, a száraz széndioxid sokoldalú gyógyító hatását. Bukarest, Kolozsvár, Marosvásárhely orvosi intézetei és klinikai egyre inkább felfigyelnek Kovásznára. Különösen kiemelkedőek az itteni források tanulmányozásában Miltiade Filipescu akadémikus rendkívüli értékű tudományos munkái. A kutatások lehetővé tették olyan dokumentáció összehozását, amely a Háromszéki-medencében e mofetták körül egy *gyógyközpont és üdülőtelep* távlati fejlődését igazolhatják.

A szanatórium orvosi kara — élén Benedek Géza igazgató főorvossal — éveken át egyre szélesedő körben érvényesítette sajátos alapelvét, amely szerint a betegek kezelésében, sőt a legsúlyosabb esetekben is a gyógyulás mindenekelőtt a mofetták, gyógyvizek, ionizált levegő, a stimulens radioaktivitás, a kíméletes klíma és a táj együttes hatásától várható.

Itt, ebben a szanatóriumban a szintetikus vagy kivonatolt vegyi anyag, az orvosság csak másodrendű, kiegészítő, de a legtöbb esetben mellőzhető járuléka a gyógyításnak és gyógyulásnak. Ez azonban nem előítélet a gyógyszerrel szemben. Több ezer beteg vizsgálatakor ugyanis kitűnt, hogy Kovásznán a gyógyszer gyakran szükségtelenné válik, mert a természetes tényezők jobban és tartósabban hatnak, nem is szólna arról, hogy a gyógyszernél szokásos, de gyakran szem elől tévesztett figyelmeztetés, hogy *Primum non nocere!* („Mindenekelőtt ne károsítson!“), a természetes gyógyszerjű széndioxid- és borvízforrások esetében fel sem merülhet.

Súlyos betegség az alsó végtagok érrendszeri károsodása. Ilyenkor az oxigénellátottság elégtelenné válik, s a kór előrehaladtával gangréna következik be. Gyógyítása rendkívül bonyolult, a gyógyszerek és más természetű gyógymódok valószínűsége azonban a gyakorlati értéket az a megállapítás, hogy a Kovásznán kezelt betegek közül még a legsúlyosabb állapotban lévő sem szenved

dett gangrénát. Egy másik, ugyanesak általános érvényű megállapítás a magas vérnyomásra vonatkozik (ha az nem valami más betegség következménye): minden esetet kezelni lehetett, tartós sikerrel, csakis a mofetták segítségével, minden más gyógyszer közbeiktatása nélkül. A nem személytelen kezelést a szakorvosok testülete kiterjeszti az öregedés folyamatával összefüggő más betegségekre is (reuma, érrelmeszesedés, idegkimerültség).

Hosszas, aprólékos és figyelmes munkával készítették elő a feltételeket Kovászna jövőbeni fejlődésére, az általaaj értékeinek gazdagabb föltárására. Tudományos kutatóintézetek, geológus-csoportok, különböző szakorvosok, városrendezők és építészek, közigazdászok és mérnökök a dokumentációs és tervező munkálataik befejező fázisához közelednek; mappákban és iratrendezőkben, tervrajzokban és költségvetésekben véglegesítik konkrétan a tennivalókat, biztosítva annak a gyógyhelynek a felvirágzását, amely már most is törekszik beírni nevét a nemzetközi hírnevű fürdők sorába. Ezt a törekvést gyógyhatás és gyógyászati koncepció egyaránt igazolja és érvényesíti.

A jövő Kovásznáját a gyógytelepek modern megszervezésének alapelve szerint alakítják, amelyet Dr. Dino Scalabrino professzor, a híres montecatini üdülőhely vezetője így fogalmazott meg a *Revue de l'Académie Internationale de Tourisme* 1967. 2. számában: „Egy gyógyászati szempontból hatékony hőforrás meglelte még nem indokolja a fürdőhely elnevezést; a forrásérték kihasználásának feltételein kívül ugyanolyan mértékben szükséges az egészségügyi és turisztikai alépítmény is, hogy mindez együtt szerves egészet alkosson.“

A *gyógyhely-turisztika* jelenlegi tudományos fejlődésének szintjén is változatlanul érvényben maradt a szakemberek e viszonylag régi jelmondata: „Egy gyógyfürdőt nem szabad kizárólag csak betegeknek szánni.“ E jelmondat a kovásznai tervek nyelvére átültetve azt jelenti, hogy a legkorszerűbben felszerelt sanatóriumok mellett lesznek majd szállodák, járóbetegeknek orvosi kabinetek. Gyógykezelést nem igénylők számára üdülésre, a szabad idő eslekvő kihasználására (változatos kirándulások, szabadtéri fürdőzés, napozás, sportok), művelődésre (színelőadások, mozi, népi együttesek, múzeumok) is széles lehetőségek nyílnak, s minden igényt kielégítő kereskedelmi, vendéglátóipari és penzió-hálózat, kozmetikai intézet és hasonlók létesülnek.

A kidolgozott és még kidolgozandó tervek alapján Kovászna néhány év múlva nagy befogadó képességű fürdőhellyé válik, alkalmassá szív- és érmegbetegedésben szenvedő több ezer ember gyógykezelésére. Egyidejűleg fel kell készülni Kovászna nemzetközi népszerűsítésére. E fürdőhely jelentőségére máris jellemző az az érdeklődés, amelyet a külföld tanúsít műszaki-tudományos együttműködés útján történő fejlesztése iránt. Mindehhez hozzátehetjük még azt az erőteljes és széles körű akciót, amely e gyógyhely sajátosságainak és elért eredményeinek az ismertetéséért folyik legismertebb szaktudósaink körében. Külföldi balneológusok, szívspecialisták és reumatológusok, valamint klinikai küldöttségek meghívása is hozzátartozik az előkészítés fázisához, ami a széles körű nemzetközi érdeklődést a források leghatékonyabb értékesítése érdekében tovább gyűrűzteti.

Az évszázadok óta ismert kovásznai értékes „gyémántgáz“ megérdemli, hogy lelőhelyét végre a gyógyulni óhajtók legkeresettebb gyógyállomásává, legkedveltebb tájegységévé varázsolják. Az elkövetkező évek meghozzák több száz szakember tudással, tapasztalattal es szenvedéllyel végzett kutató- és tervező munkájának eredményét; új ékszeret alakítunk ki országunk fürdőhely-gyöngyei sorában: *gyémánt Kovásznát!*

Mircea Opreșan